

קורות רבני משפחת דמשק זצ"ל ¹²³⁴⁵⁶⁷אה"ח

מאת דוד אברהם מנדלבוים

הגאון הצדיק רבי אברהם אליעזר ליזר דמשק זצ"ל ^{אוצר החכמה}

כדי שנדע ונבין את גדלותו של הגה"צ רא"א ליזר דמשק זצ"ל, מן הראוי לצטט קטעים ממה שכתבו עליו גאוני וגדולי התקופה ההיא:

ראש גולת אריאל, הגאון בעל החתם סופר זצ"ל כותב עליו בתשובותיו (יו"ד סי' קי"ג):

ידיד נפשי הרב המאור הגדול, המופלג ומפורסם, חרוץ בעל פיפיות תל תלפיות...

הגאון רבי אלעזר פלעקלש זצ"ל מפראג בעל תשובה מאהבה כותב^א:

משנת רבי אליעזר קב ונקי, חריף ובקי, ממלי דמגדי ואיספרמקי, הי"ה הרב הגדול המופלג בתורה ויראה... דיינא ונחית לעומקא דדינא, זכי לנפשי וזכי לאחרינא, כבר יצא טבעו בעולם טבעא חריפא, אפיק שפא ועייל שפא בדעת ומועצות...

הגאון רבי יצחק אברהם זצ"ל מפינטשוב בעל שו"ת כתר כהונה כותב^ב:

ידידי הרבני המופלג בתורה החריף ובקי בחדרי התורה... וזימנין סגינאין פלפלתי עמו בחכמה וראיתי שלבו כלב ארי ומתחבר בתורה... אמרי נועם ונופת צופים בדבש מתוקים...

הגאון רבי צבי הירש זצ"ל אב"ד דפיעטרקוב כותב על רבינו^ג:

הרב המופלא ומופלג מלא פלג, החריף השנון המושלם במעלות ומידות, איש חמודות, לו עשר ידות... מכירו הייתי לשעבר והתורה והחוקים לחכו ממתקים, וראיתי כי פומי ממלל רברבין וברכתי ברכת הנהנין...

(א) בהסכמתו לספר יקרא דחיי.

(ב) בהסכמתו לספר אבני קודש.

(ג) שם. וראה עוד בספרו שו"ת ברית אברהם סי' ל"ו במכתב אל רבינו כותב: הרב החריף השנון המופלג ומושלם המעלות ובמדות כבוד שמו...

אלו דברי גדולי אותו הדור ומהם יכולים לנו להבין את גדלותו של רבינו הגאון רבי אברהם אליעזר לייזר זצ"ל.

* * *

רבינו זצ"ל נולד בשנת תקל"ב בעיר לאסק שבפולין, אביו היה מופלג בתורה ומפורסם לשם ותהילה בעירו, מו"ה רבי יוסף זצ"ל, בנו של הרב הגאון החרוף ובקי רבי שמעון זצ"ל, בנו של הרב המפורסם הגביר הצדיק רבי יצחק גולדס זצ"ל.

אמו של רבינו היתה הצדקת המפורסמת^ד מרת נעטל ע"ה, בתו של הרב המהולל בפאר ותהילה למעלה למעלה, המופלא והמופלג המפורסם^ה מוהר"ר בעריש זצ"ל, בנו של הרב הצדיק מוהר"ר רבי יואב זצ"ל מפילץ.

זקנו מוהר"ר בעריש זצ"ל, היה אחיו של הרב הגאון המפורסם רבי יצחק איזיק זצ"ל אבד"ק עלקוש ואח"כ אבד"ק אושפיץ, נאמן דד' ארצות שהי' מגדולי דורו^ו.

הנה למשפחה רוממה זו נולד רבינו זצ"ל, וספג בבית הוריו אוירה של תורה וקדושה, עוד בהיותו צעיר לימים שקד על התוה"ק והיה תלמיד מובהק להגאון המפורסם רבי מאיר צילק זצ"ל אבד"ק לאסק אשר מעיד בהסכמתו שנדפסה בספר אבני קודש לרבינו זצ"ל:

^{אח"ח 1234567}

ידוע ומפורסם לכל, דרכו מעודו ועד עתה, אשר יגע ועמל הרבה ולא סר מאהל תורה ללמוד וללמד להבין לתת עיון ומחקר על שמענות והלכות אשר דלה תבונות ממעין תבונות המדע אשר חונן...

רבינו זצ"ל נשא לאשה את זוגתו הרבנית הצדקת מרת שרה ע"ה^ז

(ד) לשון רבינו זצ"ל בהקדמת שו"ת אבני קודש.

(ה) שם.

(ו) רבי יצחק איזיק זצ"ל הנ"ל השאיר אחריו את בנו, הרב הגדול המפורסם רבי ירמיה אבד"ק מאטרסדארף שנודע כאחד מגדולי דורו, את בנו הרב הגדול רבי בעריש, ואת בנו הרב הגדול רבי נתן נטע שמילא את מקומו בעיר אושפיץ, חתנו של רבי יצחק איזיק הי' הרב הגדול רבי בנימין וואלף מח"ס שערי תורה. מעט מחדושי רבי יצחק איזיק נדפסו ע"י נכדו רבי יואב בהקדמת הספר שערי בינה (וינא תקנ"ב). נלבי"ע ביום ב' אדר א' תקמ"ג.

(ז) בספר לוחות זכרון לרח"ד פרידברג (אות קט"ו ובמהדורא ב' אות קל) כותב שרבינו היה חתנו של אביו של הגאון הגדול רבי חננאל אבד"ק לוטמרסק, וכיון שרבי חננאל זצ"ל חותם בהסכמתו לספרו של רבינו זצ"ל אבני קודש: במו"ה שמעון זצ"ל, הנה זה הי' שמו של חותנו של רבינו זצ"ל.

[illegible]

¹²³⁴⁵⁶⁷אוצר החכמה

בשנת תקס"ה העתיק רבינו זצ"ל את משכנו מהעיר לאסק להעיר הגדולה לאלוקים, העיר קראקא.

מיד עם הגיעו לעיר קראקא, ושמו כבר יצא לשם ותהילה בכל קצווי ארץ. נתקבל רבינו לדיין ומו"צ בב"ד הגדול של העיר שבראשו ישב הרב הגדול המפורסם רבי צבי הירש דוד סגל זצ"ל.

הנה נצטט מעט מהסכמתו של הגאון הגדול רבי צבי הירש דוד סגל זצ"ל הנ"ל על ספרו של רבינו אבני קודש וז"ל:

אחד המיוחד מבי דינא רבא דפה הרב הגדול החרף המופלג... הוא דמשק אליעזר, הדולה ומשקה לאחרים... גבר דכולא ביי, וכל יודעיו ומכיריו יתנו עידיהן כי חכמתו נר לרגליו ואור לנתיבותיו... מיום ידעתיו לא מש מאוהל תורה, וחפץ ה' בידו הצליח לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא...

בשנת תקצ"ב, אחרי פטירת האב"ד רבי צבי הירש דוד סגל זצ"ל הנ"ל, חותם רבינו זצ"ל¹ ראשון בין דיני העיר קראקא המעטירה^ט.

רבינו זצ"ל, מלבד שכיחן כראב"ד בעיר הגדולה קראקא, והרביץ תורה לתלמידים, מלבד לזה לחם מלחמת ה' בגבורים, וכאשר התאספו הרבה מרבני ארץ אשכנז בעיר ברוינשווייג שבגרמניה בחודשי אב-אלול תקפ"ב במטרה לעשות תיקונים רח"ל בדת ישראל (עפ"ל), קנא רבינו זצ"ל קנאת ה' צבקות, נסע לשם והוכיחם בדברי טעם ודעת, ודבריו שיצאו מלבו - לב טהור מקנא קנאת ה"צ, הועילו ביותר לרסן את התוצאות הקשות שיכלו להיות מאסיפה זו^י

אגב, בנסיעתו זו של רבינו למדינת גרמניה, התיידד מאוד עם רבניה, שוחח עם הרבה מהם בדברי תורה, ונטל מכמה מהם הסכמות לספרו יקרא דחייא^א

אך בספר עיר לאסק וחכמיה (עי' נ"ה הערה א) כותב ששמע מנכד אחותו של רבי חננאל הנ"ל, רבי מרדכי וויטץ מקאליש, שרבינו זצ"ל היי גיסו של רבי חננאל הנ"ל, אך לא היי חתנו של אביו, כי אם אשתו של רבי חננאל היתה אחותו של רבינו זצ"ל. וכותב שם בספר עיר לאסק וחכמיה כי רבינו זצ"ל היי חתנו של הנגיד הנכבד ר' אפרים פישל מקראקא ע"כ וצ"ע.

- (ח) בשו"ת זכרון צבי מנחם (סי' ל)
- (ט) אחריו חתומים: הקי' שלמה הכהן, הקי' משה אלי' נייאמיץ, הקי' יוסף יאסקי, הקי' שלום שכנא כהנא, הקי' משולם פייביש שטערין סג"ל, יוסף בר"ל, הקי' יוסף מנחם מענדיל ע"כ.
- (י) ראה אודות זה בספר קנאת ציון (ד' יד ע"ב)
- (יא) לדוגמא: רבי מאיר ווייל מבערלין, רבי שמעי' לאנצבורג מברלין, רבי בנימין וואלף מקעלין, רבי זאבל איגר מברוינשווייג. רבי עקיבא ברעסלר מאלטונא ועוד.

רבינו הדפיס את ספר השו"ת שלו: אבני קודש, בוורשא בשנת תקע"ט. ואת ספר דרשותיו יקרא דחיי, באפענבאך בשנת תקפ"ג. בנו הגאון הגדול רבי יוסף זצ"ל מעיד^(ב) שהיו לו עוד כרכי כתבי יד מסודרים לדפוס ואלו שמותם:

אה"ח 1234567

אנפין חדתין - חדושים על סדר הש"ס.

אבני חפץ - דרשות על כל התורה.

מאבני המקום - ביאורים ודרשות על כל הפטרות השנה.

עוד מעיד בנו הנ"ל^(ג), כי אביו, רבינו זצ"ל, היה בדעה צלולה עד רגעו האחרון, ויום לפני פטירתו עוד פלפל עמו בסוגי עמוקה.

ביום י"א תמוז תר"ז נסתלק רבינו זצ"ל לב"ע באמצע שיחה עם בני משפחתו שסבבו את מיטתו.

מנו"כ בבית העלמין הישן בעיר קראקא, ומצבתו עומדת על תילה עד היום הזה^(ד)

ואלו הדברים שנחרטו על גבי מצבתו לדורות עולם:

אוצר החכמה פה נטמן

איש קדוש צדיק יסוד עולם
באור חכמתו הופיע על כל נעלם
מקור מים חיים תורתו נובעת
הוסיף מוסר על אוזן שומעת
ה"ה הרב הגאון המפורסם מוהר"ר
אליעזר דמשק בעהמ"ח שו"ת
אבני קודש, מבי דינא רבא דפה
בהרבני המופלג הנגיד מו"ה יוסף ז"ל
נאסף ונקבר בשיבה טובה
ביום י"א לחודש תמוז תר"ז לפ"ק
תנצב"ה

(ב) בקונטרס מספר מר שהוציא על אביו רבינו זצ"ל.

(ג) שם.

(ד) מספרה בבית העלמין: שורה 6 מצבה מספר 1.

ארי"ח 1234567

גמר חיים

מצבת הגאון רבי אברהם אליעזר ליזר דמשק זצ"ל
בבית העלמין שבעיר קראקא

השאר אחריו את בנו, ממלא מקומו בקודש, הגאון הגדול רבי יוסף זצ"ל.
 בנו השני, הגאון הגדול רבי שמואל חננאל נלבי"ע באבוט^{טו}.
 נביא קטע מתוך הספדו של בנו הגאון הגדול רבי יוסף זצ"ל על אביו כדי להבין את הקשר הנפשי שהי' ביניהם.

מִוֹת אֶכְזָר! מַה זֶּה עֲשִׂיתָ?
 אֵיךְ נִרְיָ שְׁרוֹן פִּתְאֹם כְּבִיתָ?
 אֵיךְ מוֹשֵׁל צָדִיק אֶרְצָה שְׁחַתָּ?
 הֵן לֹא רַק עָלִיו חֲרַבָּה הִנֵּפְתָּ
 אֶךְ גַּם אוֹתֵנוּ אֶכְזָרִי טָרַפְתָּ
 הֵן אֶתוֹ יַחַדּוֹ אוֹתֵנוּ הִמַּתָּ.

* * *

הגאון הצדיק רבי יוסף דמשק זצ"ל

הגאון הגדול רבי יוסף, נולד לאביו רבינו זצ"ל, בקראקא בשנת תקפ"ה, היה תלמידו המובהק והחביב של אביו זצ"ל, ובקונטרס "מספד מר" שהדפיס עליו, כמו גם בדרשת ההספד שהגיד עליו והמודפסת שם, רואים את הקשר העצום שהי' ביניהם.
 הגאון רבי יוסף זצ"ל התפרסם מאוד כרב מובהק ובקי גדול בהלכה. וכאשר עבר הגאון הגדול רבי דוב בעריש מייזליש זצ"ל מקראקא, לכהן כראב"ד בעיר הגדולה וורשא, לקח עמו את הגאון רבי יוסף זצ"ל שיכהן לצידו כרב ומו"צ.
 הגאון רבי יוסף זצ"ל הרבה להתכתב עם גדולי דורו, ומעט מחליפת מכתביו נדפסה בספריהם^{טז} והבאנו הדברים לעיל במדור נפרד.

(טו) יתכן שבנו רבי שמואל חננאל הנ"ל, התחתן עם משפחת הגביר המפורסם רבי מיכאל צפרס ז"ל מקראקא, שישד את בית המדרש המפורסם שעמד בעיר קראקא עד השואה הנוראה ושמו היה: ביהמ"ד של "ר' מיכאל ציפרס".

(טז) ספר שנות חיים להגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל בהשמטות לה' תחומין, שו"ת טוב טעם ודעת להגאון הנ"ל ח"א סי' קנח וסי' קפח, ספר שנות חיים להג"ר חיים גרינפלד זצ"ל ושו"ת יד אלעזר להג"ר אלעזר הלוי איש הורביץ זצ"ל.

מוורשא נקרא הגאון רבי יוסף זצ"ל לכהן פאר כאב"ד בק"ק בריטשוואל ומשם בק"ק פיאסעצנא, בסוף ימיו חזר לכהן בק"ק קראקא - עיר הולדתו כחבר הב"ד הגדול ואח"כ כראש הב"ד.

היה מחדש גדול, והעלה חדושו עליו ספר, כתב יותר מעשרה כרכים של חדושי תורה נפלאים ומאירים, חמשה כרכים על הש"ס בהם יותר מאלף וחמש מאות סוגיות, שני כרכים חדושים על העין יעקב. שלשה כרכים על התורה. כרך ביאורים על המילים הנרדפות ועוד.

בשריפה שהיתה בביתו בפיאסעצנא בשנת תרמ"ו, נשרפה ספרייתו הגדולה עם רוב כתבי ידו הנ"ל⁽¹⁾ ונותרו לפליטה רק קצת מהגהותיו על ספר החינוך ועל ספר ישועות יעקב, והדפיסם בנו הגאון רבי מנחם מנדל בוורשא בשנת תרמ"ו, כשאת הספר מעטרת הסכמת הגאון הגדול בעל הנפש חיה מקאליש זצ"ל הכותב לרבי יוסף זצ"ל:

ידידי הרב המאור הגדול המפורסם, החר"ף ובקי החסיד...
נלב"ע בקראקא, ביום ב' חשון תרנ"ג ושם מנו"כ.

* * *

הגאון הצדיק רבי מנחם מנדל דמשק זצ"ל

נולד לאביו הגאון הגדול רבי יוסף זצ"ל בשנת תר"י, היה בנו יחידו וחביבו ובבת עינו.

בקונטרס כתב י"ד (אות מה) מזכיר אביו הגאון רבי יוסף זצ"ל דבר תורה בשמו והוא כותב אודותיו:

...בני יקירי האברך היקר המהולל המחודד העצום, החר"ף ובקי, משנתו זך ונקי, החסיד הנעלה, מו"ה מנחם מענדיל...

אחרי פטירת אביו בשנת תרנ"ג, מילא הגאון הגדול רבי מנחם מנדל זצ"ל את מקומו כראב"ד בב"ד שבעיר קראקא.

(1) ראה כל זה בהקדמת ספרו קונטרס כתב י"ד.

הי' פעיל בכל עניני הקהילה והדת. הקים על תילו מוסד גדול בשם "מחזיקי לומדי תורה" למען בחורים עניים אשר תורתם אומנותם, והמוסד הזה פעל גדולות ונצורות בעיר הגדולה קראקא.

התכתב הרבה עם גדולי דורו שהשיבו לו תשובות מתוך הערכה והערצה גדולה^(ח) נמנה על חשובי חסידי אלכסנדר^(ט), ובביקורו בחצר זו כיבדוהו עד למאוד.

ביום ה', ד' תשרי תרפ"ד, אור ליום ו' עש"ק פ' האזינו, בעת שהתכוון רבי מנחם מנדל זצ"ל לדרשת "שבת שובה", נלב"ע לפתע פתאום ונפטר מתוך דבר הלכה^(כ).

רבינו זצ"ל נפטר בלא שהשאיר אחריו ילדים.

אחרי פטירתו, בשנת תרפ"ה, הדפיסו גבאי חברת "מחזיקי לומדי תורה", ספר מרבינו בשם **דברי מנחם**, בראש הספר הדרשה האחרונה שהכין רבינו לדבר בשבת שובה ולאחריו לקוטים בענינים שונים.

אה"ח 1234567

ת.נ.צ.ב.ה.

זכותם תגן עלינו.

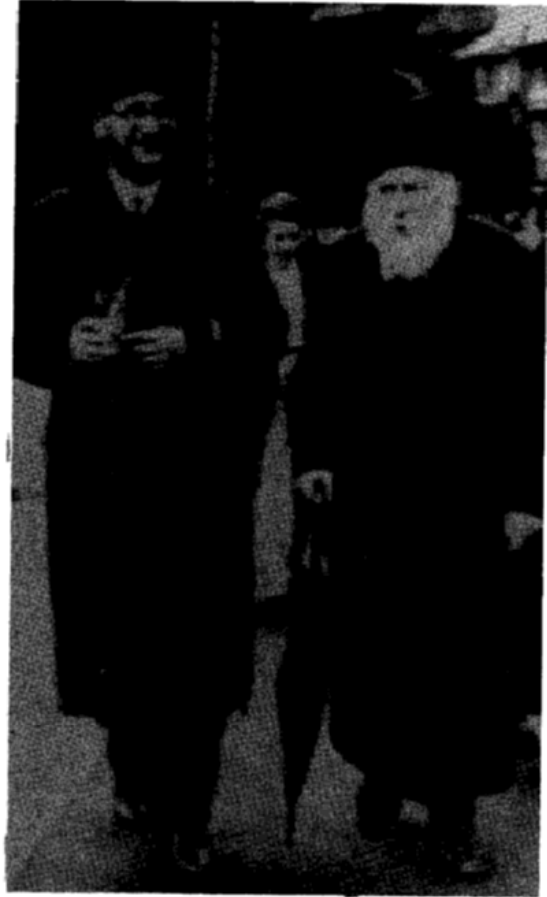
(ח) ראה: שו"ת יד שלום: סי' ז', סי' לב, סי' לו, סי' מז, סי' מח, שו"ת מהר"ש ענגיל זצ"ל: ח"ג סי' עג. שו"ת מהרש"ם: זצ"ל ח"ב סי' רמא, סי' רמב, חלק ו' סי' מט, (עפ"י רשימות רבי מאיר וונדר שיחי' - מאורי גליציה כרך א עמודה 823, אך מה שצוין שם לשו"ת שמן ראש (או"ח סי' סט) הכותב אל הרב החר"ף מו"ה מענדל בענין הטלטול והעירוב בעיר קראקא, כנראה ששם הכוונה להגאון רבי מנחם מענדל קרנגל זצ"ל דיין בקראקא, שהתעסק הרבה בעניני העירוב בעיר וכמו שנראה בספר חדושי רבינו שמואל סלאנט זצ"ל (כרך א סי' ט"ז) ע"ש והדברים ברורים).

(ט) ראה בטאון "כרמנו" - אלכסנדר, גליון ו טבת תשי"מ ע' 12. וראה עוד בספר זכרון דברים לרמ"ב גלברג ז"ל עמ' ע"ח.

(כ) לשון הגבאים דחברת "מחזיקי לומדי תורה" בהקדמת ספרו דברי מנחם. (בקונטרס פליטת סופרים להג"ר מנחם מענדל קרנגל זצ"ל דיין בקראקא שנדפס בסו"ס שם הגדולים, אות מ', כותב על רבינו שהלך לישון בלילה בלא שום מיחוש כלל ולא עמד בבוקר ולא היה איש בבית ע"כ. אך מדברי הגבאים בהקדמתם הנ"ל נראה שנפטר בעצם עיסוקו בהכנת הדרשה מתוך דברי תורה).

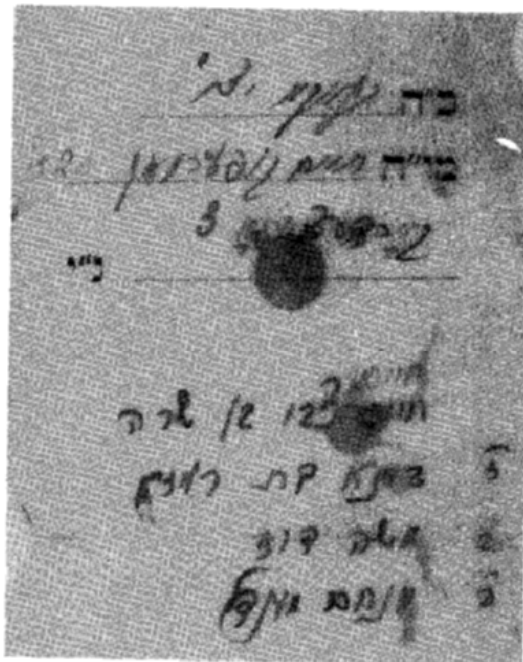

סבי הרה"ח ר' מנחם שלמה דמשק ז"ל

סבי, הרה"ח ר' שלמה קומר ז"ל מצאנו
ולידו אבי מורי ז"ל הי"ד

אוצר החכמה

קוויטל ששלח אבי מורי ז"ל הי"ד
לכולל גליציה שבירושלים עבורו ועבור משפחתו
(הקוויטל נשלח ע"י הרה"ק ר' אלעזר מאושפצין זצ"ל,
חתן הרה"ק בעל הדברי חיים זצ"ל, שנסע לירושלים)